

N:o 27.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående statsbidrag för utrotande af ollonborrhane inom Hallands och Kristianstads län; gifven Stockholms slott den 31 januari 1890.

Under åberopande af hvad bilagda utdrag af protokollet öfver civilärenden för denna dag innehåller, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgifva, att af de medel, som jemlikt Riksdagens skrivelser den 12 maj 1868 och den 6 mars 1889 blifvit ställda till Kongl. Maj:ts disposition för behöfvandes undsättning vid missväxt eller fel-slagen skörd eller då allmännare nöd i någon ort af annan orsak uppstått, ett sammanlagdt belopp af högst 60,000 kronor må för åren 1890, 1891 och 1892 af Kongl. Maj:t disponeras såsom anslag till bestridande af kostnaderna för utrotande af ollonborrhane inom Hallands och Kristianstads län, att utgå i den mån motsvarande belopp af enskilde, kommuner, landsting eller hushållningssällskap för ändamålet tillskjutes.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

V. L. GROLL.

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 31 ja-
nuari 1890.*

N ä r v a r a n d e :

Hans excellens herr statsministern friherre ÅKERHIELM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
friherre PALMSTIERNA,
friherre VON ESSEN,
ÖSTERGREN,
GROLL och
WIKBLAD.

Statsrådet friherre Åkerhielm anmäldes vara af sjukdom förhin-
drad att tillstädeskomma.

39:o.

Departementschefen, statsrådet Groll anförde derefter:
»Uti särskilda, till Eders Kongl. Maj:t ingifna skrifter hafva Hallands
och Kristianstads läns hushållningssällskap sökt statsbidrag för utro-
tande af ollonbörren inom dessa län.

Bih. till Riksd. Prot. 1890. 1 Saml. 1 Afd. 15 Häft.

2

Hallands läns hushållningssällskap anför dervid i sin den 11 december 1888 dagtecknade ansökning att, då dessa skadeinsekter, som sedan flera årtionden uppträdt inom länet och der gjort stor skada på grödan, nu mera syntes allt mera öka sig och sprida sig mot norr, det syntes vara en trängande nödvändighet att söka, så vidt ske kunde, hämma deras spridning och minska den skada de åstadkomme; att dessa djur, hvilka förut i allmänhet uppträdt periodvis, på senare åren förekommit både oftare och i större mängd; att hushållningssällskapet år 1885 låtit verkställa en uppskattning å den skada, ollonborrarne under året inom åtskilliga socknar förorsakat, dervid skadan inom 18 socknar beräknats uppgå till sammanlagdt öfver 70,000 kronor; att, oaktadt hushållningssällskapet under en följd af år anslagit medel för uppsamling och dödande af ollonborrar och detta på flera trakter gjort någon nytta, så att skadedjuren minskats, dessa djur dock icke kunnat genom de vidtagna åtgärderna utrotas; att under år 1887, hvilket år syntes hafva varit för ollonborrar särdeles gynsamt, emedan de då uppträdt i oerhörda massor, insamling i stor skala genom hushållningssällskapets föranstaltande företagits inom de flesta af länets socknar, der djuren uppträdde; att derunder 171,272 kannor ollonborrar insamlats och dödats för en kostnad af 27,387 kronor, hvilken guldits till hälften af hushållningssällskapet och till hälften af de olika kommunerna; att flera kommuner måst utbetala mellan 1,000 och 1,500 kronor och att, då man icke varit beredd på en så stor utgift, medlen endast genom lån kunnat anskaffas, liksom hushållningssällskapet, hvars tillgångar tagits i anspråk för andra angelägna ändamål, måst för att bereda tillgång till dess andel i kostnaderna anlita sin grundfond, som derigenom minskats under det enligt reglementet fastställda minimibeloppet; att hushållningssällskapet under år 1888 till alla de kommuner, der ollonborrarne uppträdt, utdelat modeller till starholkar och uppmanat landtbrukarne att allmänt låta förfärdiga och uppsätta sådana till skydd för de nyttiga stararne; samt att, då härjningar af ollonborrarlarver vore att emotse under åren 1889 och 1890 samt deras flygår åter inträffade år 1891, det vore af största vigt att under denna tid med kraft fullfölja det utrotningskrig mot dem, som redan påbörjats; att något verksammare medel härvid ej torde finnas än att insamla och döda så väl larver som ollonborrar, men att kostnaderna för dylika åtgärder, hvilka måste fortgå i större skala, om af desamma skulle kunna förväntas framgång, öfverstege hvad af hushållningssällskap och kommuner kunde af tillgängliga medel för ändamålet anvisas; och har hushållningssällskapet på grund häraf anhållit att Eders Kongl. Maj:t

täcktes af allmänna medel bereda bidrag härtill med ett belopp af 10,000 kronor för hvarje af åren 1889, 1890 och 1891 att utgå med så stort belopp, som motsvarade hvad som kunde visas hafva af kommuner eller hushållningssällskapet för ändamålet under samma år utgifvits.

Till följd af erhållen nådig remiss å denna ansökning har landbruksakademiens förvaltningskomité den 18 januari 1889 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande och dervid öfverlemnadt yttrande i ämnet af landbruksakademiens entomolog Sven Lampa, som under ollonborrharnes sista svåra svärmningsår 1887, på begäran af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län, af komitén beordrats att besöka länets af ollonborrharnes mest hemsökta trakter för att med råd och anvisningar biträda vid de utrotningsåtgärder, som inom länet anordnats.

Uti berörda yttrande har Lampa framhållit, hurusom, då jordmän och andra lokala förhållanden i de lägre belägna trakterna af Halland vore synnerligen gynsamma för ollonborrharnes trefnad och förökning och all anledning vore att antaga, det deras utbredning i ännu större skala skulle ega rum, när markens fullständiga torrläggning verkstälts i en betydligare utsträckning, det blefve en tvingande nödvändighet att vidtaga mera kraftiga åtgärder för det ondas motarbetande, så vida ej länets fruktbaraste delar en gång skulle dömas till samma öde som vissa orter i Danmark, der enligt uppgift egendomar funnes, som nu mera gjorts så godt som osäljbara till följd af ollonborrharnes framfart. Lampa erinrar vidare att under närmast föregående svärmningsår så väl hushållningssällskapet som många kommuner visat en högst berömvärd offervillighet i fråga om tillhandahållandet af medel, afsedda för skadedjurens utrotande, men att, enär det då helt och hållet berott på en kommun sjelf, om insamling der skulle kunna ega rum, följden deraf naturligtvis blifvit den, att insamlingen bedrifvits med kraft i den ena trakten, men mera lamt eller alldeles icke i en annan, oaktadt den å det sistnämnda stället kanske varit mest behöflig för det allmänna bästa.

Häri genom komme enligt Lampas åsigt den verkan, som med insamlingen afsetts, att blott i ringa grad blifva märkbar under nästa svärmningsår, hvaraf åter följden komme att blifva att mången jordbrukare ej vidare ville deltaga i utrotningskriget, då han såge sig besviken i sina förhoppningar rörande resultatet af förut gjorda uppoffringar, hvilket vore en stor olycka för länet, emedan, om skadedjurens framfart skulle kunna i en märkbar grad hämmas, ännu kraftigare an-

strängningar måste göras än hvad hittills kunnat ske. Om utrotningsarbetet under nu kommande härjnings- och svärminningsår med tillbörligt eftertryck fortsattes, hölle Lampa före att ollonborrarnes antal komme att så förminska, att ett oroväckande uppträdande af dem ej kunde under den närmaste tiden befaras; härigenom skulle allmänheten lära sig inse nyttan af att sålunda bekämpa det onda samt sedermera utan alltför stora uppoffringar på egen hand bedrifva saken, hvarigenom anslag af allmänna medel i framtiden blefve öfverflödiga. Jemte det Lampa, med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt, förordade beviljandet af statsunderstöd för ändamålet, ansåge han sig böra såsom ett önskningsmål framhålla att de medel, som kunde komma att beviljas, företrädesvis blefve, så vidt ske kunde, använda för de trakter inom länet, hvarest skadedjuren syntes hafva sitt förnämsta hemvist och der de lokala förhållandena vore sådana, att större svårigheter för en kraftig insamling förefunnes och ollonborrarna uppträdt i sådana massor, att utgifterna för deras insamling varit större än hvad rimligtvis kunde af kommunerna åstadkommas. Att just på dylika orter vidtaga kraftiga åtgärder vore så mycket nödvändigare som ollonborrarne eljest, om de i ro finge föröka sig, derifrån skulle komma att i massor företaga utvandringar och sprida förödelser i såväl närmare belägna som mera aflägsna landsträckor. Slutligen ville Lampa erinra att, då, enligt hvad erfarenheten visat, insamlingen af larverna skedde i långt mindre skala än insamlandet af sjelfva ollonborrarne, en lika fördelning af det begärda anslaget på åren 1889, 1890 och 1891 vore mindre lämplig, såvida icke de från de båda larvåren 1889 och 1890 öfverblifna medlen finge reserveras till sjelfva svärminningsåret 1891.

För egen del har förvaltningskomitén så väl på de grunder, Lampa anfördt, som ock i betraktande af de synnerligt stora utgifter, som befolkningen i den hemsökta orten redan nödgats underkasta sig för den hittills bedrifna otillräckliga utrotningen, funnit den gjorda ansökningen i hög grad behjertansvärd, i synnerhet som det uti förevarande fall gälde att med samlade krafter söka i tid förekomma eller åtminstone väsentligen förminska en landsplåga, hvilken, om den icke med all energi bekämpades, syntes hota att snart sagdt ödelägga en del af vårt land, hvilken under de senaste årtiondena företett den mest glädjande utveckling i produktionskraft och välmåga. Komitén har därför tillstyrkt bifall till den gjorda ansökningen, men lika med Lampa ansett en lika fördelning af anslaget på hvarje af de tre åren vara mindre lämplig.

Derefter har landtbruksakademiens sekreterare öfverlemnad en skrift från Lampa, hvaruti denne tillkännagifvit att danska inrigesministeriets consulent dels meddelat honom att ollonborrsvärmarne i Danmark 1887 icke varit så stora som 1883 uti de trakter, der insamling sistnämnda år egt rum, dels ock redogjort för de uppoffringar af penningemedel, som 1887 gjorts, och för de deraf erhållna resultat, af hvilken redogörelse framginge att uti 411 kommuner insamlats och dödats ej mindre än 7,510,947 danska skålpund ollonborrar eller 3,755,473,500 individer, hvarför utbetalts den ansenliga summan af 660,109 kronor 2 öre, och att danska staten härtill bidragit med hälften samt amtsrepresentationerna och kommunerna med den andra hälften, men att, ehuru en så stor penningesumma blifvit använd till insamlingen, densamma dock icke kunnat ske nog energiskt öfver allt, såsom t. ex. i Præstö amt, der svärmarne varit så oerhörda, att träden icke kunnat rensas från de hopar af ollonborrar, som deruti haft sitt tillhåll; och har Lampa i sistberörda skrift uttalat den åsigt att, ehuru det ännu icke kommit så långt i Halland som i Danmark, sådant dock endast vore en tidsfråga, emedan, om ej kraftiga ansträngningar gjordes att hålla skadedjurens förökning inom så trånga gränser som möjligt, dessa äfven i Halland komme att taga en sådan öfverhand, att oerhörda ansträngningar komme att behöfvas, om åkerbruk med framgång skulle kunna bedrifvas.

Uti sin förenämnda skrift i ärendet, daterad den 27 september 1889, har *Kristianstads läns hushållningssällskap*, med förmålan, hurusom under den senare tiden med några års mellanrum härjningar af ollonborrar och deras larver förekommit inom vissa delar af länet, vidare anført att, såsom man haft skäl vänta, ollonborrslarver under 1889 års sommar åter anställt betydliga förödelse inom länet; att uti hushållningssällskapet tillhandakomna meddelanden klagats öfver större eller mindre förödelse från omkring fyratio socknar eller sålunda från mer än fjerdedelen af länets samtliga socknar; att den skada, som på den växande grödan, i synnerhet å värsåden, under år 1889 blifvit anstald, uppskattats inom tretiosju socknar till den betydliga summan af något mer än 407,000 kronor, i hvilken uppskattning dock icke inginge den flerstades betydliga ödeläggelsen på nyplanterad skog, på klöfver- och betesmarkerna eller på potatesfälten, hvarest skadan vid den tid, uppskattningen skett, icke kunnat med säkerhet bestämmas; att under år 1887, det sista då ollonborrarne i större mängd svärmat, ganska

betydliga uppförfingar på uppmaning af länsstyrelsen gjorts på flera ställen inom länet både af enskilde jordegare och af kommunerna för skadedjurens utrotande, för hvilket ändamål inom 29 socknar utbetalts 9,616 kronor; att under 1889 års sommar entomologen Lampa på sällskapetets requisition besökt länet för att studera skadedjurens lefnadssätt och meddela råd och upplysningar angående bästa sättet för deras utrotande; att, då ollonborrhane beräknades komma att svärma i mycket stort antal under sommaren 1891 och möjligen äfven, fastän i mindre antal, under 1890 och 1892 årens somrar, utrotningskriget mot dem under denna tid måste med all kraft upptagas, såvida man ej ville utsetta sig för faran, att skadedjuren skulle ännu mer föröka sig och sprida sig till angränsande trakter för att slutligen öfversvämma större delen af landet; att, när klimatet ingenstädes i mellersta delarne af riket syntes utgöra något hinder för ollonborrhane utveckling och förty farhågan för deras utbredning norr ut ingalunda syntes vara öfverdrifven, när man toge hänsyn till deras stora förökningsförmåga, det syntes vara för hela riket angeläget att med all kraft motarbeta deras förökning och stäffa deras utbredning; samt att hushållningssällskapet, på grund häraf och då de hemsökta trakterna icke kunde bära de med ett sådant utrotningskrig förenade kostnaderna, anhölle att Eders Kongl. Maj:t täcktes af statsmedel anvisa eller medelst framställning till Riksdagen utverka ett anslag af 30,000 kronor att under åren 1890, 1891 och 1892 i mån af behof användas till bidrag vid utrotandet af ollonborrhane inom de delar af länet, der dessa skadedjur komme att under de nämnda åren i större antal uppträda, hvarjemte sällskapet hemställde att kommunerna skulle ega att af berörda anslag utbekomma minst hälften af det belopp, som de för ollonborrhane utrotande under de nämnda åren komme att utgifva.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län, som med underdånig skrifvelse den 4 oktober 1889 öfverlemnade hushållningssällskapetets berörda ansökning, har dervid anmält att Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande genom en den 10 maj 1887 utfärdad kungörelse meddelat länets invånare de råd och upplysningar till förekommande af ollonborrhane härjningar, som från landtbruksakademien, i anledning af en utaf Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hos akademien framställd begäran, kommit Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande tillhanda, med anmaning till kommunerna att hvar för sitt område vidtaga åtgärder för tillvägbringande af insamling af ollonborrhane, så snart de visade sig, och att en del kommuner visserligen till följd häraf anvisat medel för ändamålet, men att dessa medel dock icke

befunnits vara tillräckliga för utrotande af skadedjuren, som uppträdt i stora massor och åstadkommit betydlig skada. Då den mängd larver, som under 1889 års sommar visat sig och tillfogat skada å växande gröda, bebådade ollonborrharnes uppträdande under närmast kommande år, och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande vore förvissad derom, att kömmunerna icke kunde till fulla åstadkomma erforderliga medel för skadedjurens tillintetgörande, samt det belopp af 3,000 kronor, 1889 års landsting för ändamålet anvisat att utgå med 1,000 kronor under år 1890 och med 2,000 kronor under år 1891, icke på långt när fylde behovet, har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande på det varmaste förordat bifall till hushållningssällskapets förevarande underdåniga ansökning.

Landtbruksakademiens förvaltningskomité, som på nådig befallning jemväl yttrat sig öfver Kristianstads läns hushållningssällskaps ifrågavarande ansökning, har uti underdånigt utlåtande den 19 oktober 1889, med åberopande af hvad såväl komitén som entomologen Lampa anført i anledning af ofvanberörda, af Hallands läns hushållningssällskap gjorda ansökning i enahanda syfte, vidare anført att, enär de förhållanden i afseende å jordmån och dylikt, hvilka gjorde en stor del af Halland så gynsam för ollonborrharnes trefnad och förökning, i lika mån förefunnes inom vidsträckta områden af Kristianstads län och då ett samtidigt kraftigt ingripande emot skadedjuret i de båda länen vore af vigt ej blott för de nu hemsökta trakterna utan äfven för det öfriga landet, emedan derigenom landsplågans vidare utveckling syntes kunna hämmas, komitén funne sig lifligt manad att tillstyrka bifall jemväl till Kristianstads läns hushållningssällskaps ansökning.

Af hvad handlingarna i detta ärende innehålla synes mig otvetydigt framgå att ollonborrharnes uppträdande under den senaste tiden inom Hallands och Kristianstads län innebär stora faror för landets viktigaste näring, jordbruket, ej blott inom de nu hemsökta delarne af nämnda län utan äfven inom andra delar af södra och mellersta Sverige.

Enligt hvad enskilda meddelanden från Hallands län gifva vid handen, synas skadedjuren redan nu börja derifrån sprida sig mot Småland och Vestergötland. Kraftiga åtgärder i större omfattning och mera planmessiga än hittills böra derföre i tid vidtagas för att söka, så vidt möjligt är, utrota ifrågavarande skadedjur. Dylika mera omfattande åtgärder torde emellertid icke kunna åvägbringas endast med de me-

del, som kunna vara att för ändamålet påräkna från enskilde, kommuner, landsting och hushållningssällskap inom de af dessa insekter hem-sökta båda länen, och förhindrandet af desammas ytterligare spridning synes vara ett ärende af vigt för landet i dess helhet. Jag finner sålunda de utaf hushållningssällskapen i de båda länen gjorda ansökningar i hög grad behjertansvärda, liksom jag anser beloppen af de sökta understöden icke vara för högt tilltagna.

De till Eders Kongl. Maj:ts förfogande stående anslag under sju hufvudtiteln och de å samma hufvudtitel befintliga besparingar lemna emellertid icke tillgång till anvisande af de ifrågasatta anslagen. Deremot torde med Riksdagens medgifvande medel kunna och böra för ändamålet beredas från den fond, som Eders Kongl. Maj:t jemlikt Riksdagens skrivelser den 12 maj 1868 och den 6 mars 1889 eger disponera för behöfvandes undsättning vid missväxt eller felslagen skörd eller då allmänna nöd i någon ort uppstått af annan orsak, såsom felslaget fiske, öfversvämning eller större eldsvåda. Visserligen är intet af de fall, som i berörda skrivelser afses, här för handen, men det ändamål, för hvilket anslag nu ifrågasättes, synes vara förenligt med det allmänna syftet med nämnda fond. Och då denna fonds nettobehållning vid 1889 års slut uppgick till 1,016,306 kronor 1 öre och under åren 1880—1889 allenast 36,700 kronor utgått såsom understöd från fonden, torde denna kunna utan någon olägenhet lemna tillgång till det belopp, hvarom nu är fråga.

Då det är af vigt att utrotningsarbetet bedrifves efter gemensam plan, synes, i händelse Riksdagen medgifver att medel från nyssnämnda fond må för ändamålet disponeras, det böra uppdragas åt landtbruksstyrelsen att efter hushållningssällskapens i de båda länen hörande uppgöra plan för arbetena.

På grund af hvad i ärendet förekommit hemställer jag alltså att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva att af de medel, som jemlikt Riksdagens skrivelser den 12 maj 1868 och den 6 mars 1889 blifvit ställda till Eders Kongl. Maj:ts disposition för behöfvandes undsättning vid missväxt eller felslagen skörd eller då allmänna nöd i någon ort af annan orsak uppstått, ett sammanlagdt belopp af högst 60,000 kronor må för åren 1890, 1891 och 1892 af Eders Kongl. Maj:t disponeras såsom anslag till bestridande af kostnaderna för utrotande af ollonborrarna inom Hallands och Kristianstads län, att utgå i den mån motsvarande belopp af enskilde, kommuner, landsting eller hushållningssällskap för ändamålet tillskjutes.

I händelse af bifall härtill läser Eders Kongl. Maj:t vilja framdeles meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å anslagets användande m. m. kunna finnas erforderliga.»

Uti hvad föredragande departementschefen sålunda yttrat och hemställt instämde statsrådets öfrige ledamöter;

och behagade Hans Maj:t Konungen med bifall härtill förordna att nådig proposition skulle till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan B till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo

Axel Hegardt.
